

მილიმანის კვლევის ანგარიში

მეწველი პროხების სიკვდილიანობა საქართველოში

ვარაუდებიდან ფერმერული მეურნეობების გამოკითხვის
შედეგად მიღებულ მონაცემებამდე

რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის: მიკროდაზღვევის ინოვაციების
ხელშეწყობა

2020 წლის მარტი

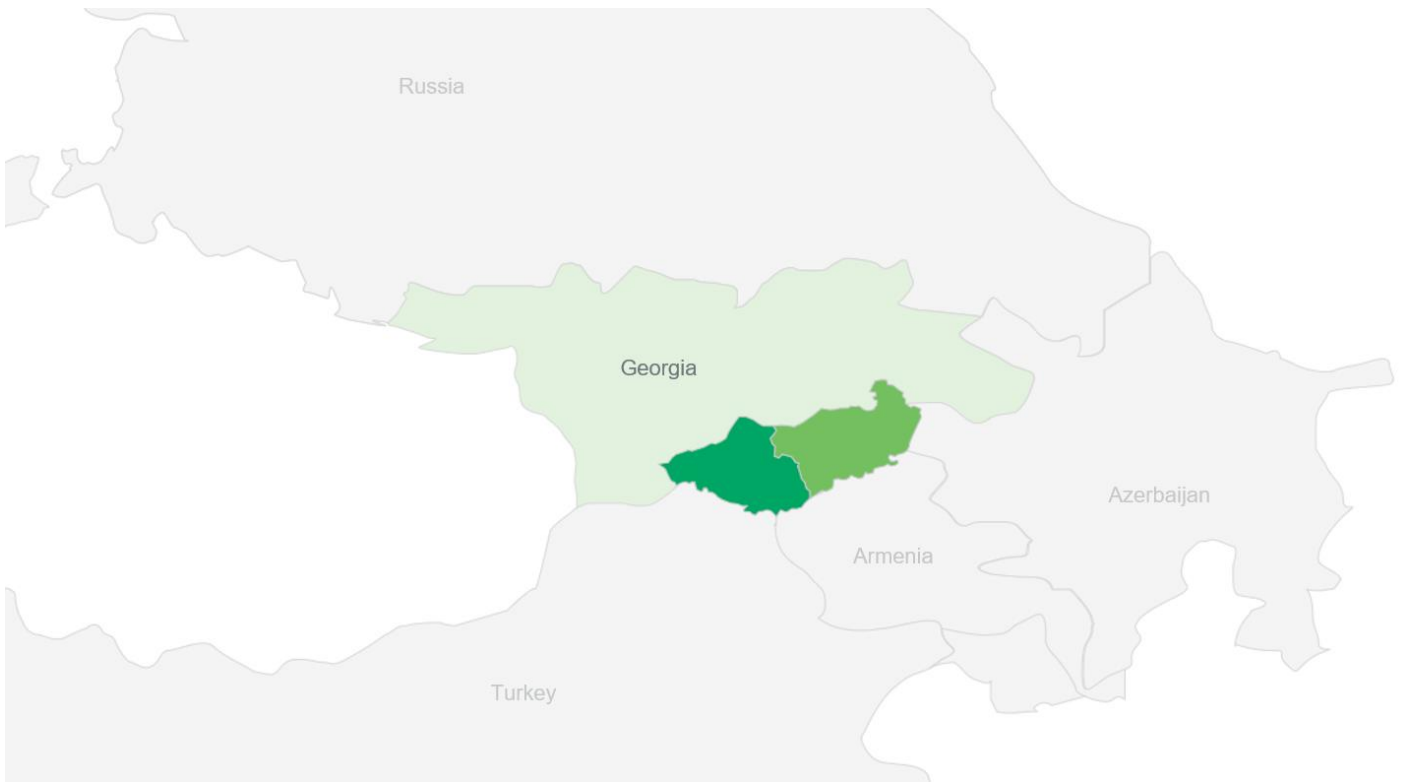
როლანდ სტაინმენი მიკროდაზღვევის კონსულტანტი, მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი

მაიკლ მაკკორდი მმართველი დირექტორი, მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი

კეტი ბიის პროექტის უფროსი მენეჯერი, მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი

ნიდჰი კუშვაპი პროექტის მენეჯერი, მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი

ლევან ქვარიანი პროექტის ადგილობრივი კოორდინატორი, მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი



**MicroInsurance
Centre** at Milliman

IFAD
Investing in rural people

სარჩევი

შესავალი	1
1. კონტექსტი და დასაბუთება.....	2
2. მეთოდოლოგია.....	3
3. კვლევის მთავარი მონაცემები და შედეგები	5
A. ფერმერები და მათი მახასიათებლები	5
B. ფერმერულ მეურნეობებში გავრცელებული პრაქტიკა	7
C. ძროხის ყიდვა-გაყიდვა	8
D. ძროხის სიკვდილიანობა	11
4. საქართველოში პირუტყვთა დაზღვევის თემაზე მიღებული შედეგების შეჯამება	15
5. დასკვნა.....	16
6. დანართი1: კითხვარი.....	17

დიაგრამების ჩამონათვალი

დიაგრამა 1. საკონტაქტო მონაცემების წყარო.....	4
დიაგრამა 2. გამოკითხული ფერმერების და მათი საქონლის ლოკაციის შედარება ფერმერთა საერთო პოპულაციასთან.....	4
დიაგრამა 3. ფერმერთა ასაკობრივი ჯგუფები	6
დიაგრამა 4.ფერმერული მეურნეობების სიდიდე და მეწველი ძროხების საერთო რაოდენობა	6
დიაგრამა 5. მონაცემები ძროხების ასაკის შესახებ	7
დიაგრამა 6: ძროხის ფასი - რეალური და ნავარაუდები ღირებულება.....	9
დიაგრამა 7: ძროხის გაყიდვის მიზეზები (N=473)	10
დიაგრამა 8: ძროხის სიკვდილის მიზეზები	13

ცხრილების ჩამონათვალი

ცხრილი 1. სიკვდილიანობა ნახირის ზომის მიხედვით.....	12
ცხრილი 2.ძროხის სიკვდილიანობა მუნიციპალიტეტების მიხედვით.....	12

შეჯამებების ჩამონათვალი

მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 1. ფერმერების და ფერმერული მეურნეობების მახასიათებლები.....	7
მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 2. ძროხების ყიდვა-გაყიდვა.....	10
მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 3. ძროხის გაყიდვის მიზეზები.....	11
მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 4. ძროხების სიკვდილიანობის მაჩვენებელი	11
მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 5. ძროხის სიკვდილიანობის მიზეზები	14

აბრევიატურა

GEL	საქართველოს ეროვნული ვალუტა - ქართული ლარი
GFA	საქართველოს ფერმერთა ასოციაცია
IFAD	სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდი
MIC@M	მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი
MRRD	რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის
NGO	არასამთავრობო ორგანიზაცია
USD	აშშ დოლარი

შესავალი

რამდენად ხშირად კვდიბიან მეწველი ძროხები და რა მიზეზებით? ეს ერთ-ერთი პირველი კითხვაა, რომელსაც პასუხი უნდა გაეცეს პირუტყვის სადაზღვევო პაკეტის შემუშავებისას. საქართველოში ძროხის სიკვდილიანობის შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობის საპასუხოდ და მცირე მერძევე ფერმერთათვის ეფექტიანი დაზღვევისა და რისკების მართვის დიზაინის შესამუშავებლად, მიკროდაზღვევის ცენტრმა მილიმანმა (MIC@M), რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის პროექტის (MRRD) ფარგლებში, კვლევა ჩაატარა. კვლევა მიზნად ისახავდა მცირე მერძევე ფერმერებში მეურნეობების მახასიათებლების, პრაქტიკის და ძროხის სიკვდილიანობის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებას. MRRD-ის პროექტის გუნდმა შეადგინა სტრუქტურული ინდივიდუალური ინტერვიუების კითხვარი, ხოლო 2019 წლის ბოლოს, საქართველოს ფერმერთა ასოციაციამ ჩაატარა 501 სატელეფონო ინტერვიუ ფერმერებთან სამცხე-ჯავახეთის და ქვემო ქართლის რეგიონებში. ავტორების ინფორმაციით, ეს არის პირველი რაოდენობრივი კვლევა საქართველოში ძროხის სიკვდილიანობის შესახებ, სულ მცირე, ბოლო ათი წლის განმავლობაში.

კვლევის ძირითადი დასკვნები, რომლებიც მოიცავს 4,604 მეწველი ძროხის (შემდგომში "ძროხა") მონაცემებს, შემდეგნაირია:

- **ფერმერული მეურნეობის მახასიათებლები.** მეურნეობების ზომა მნიშვნელოვნად განსხვავდება, მაგრამ მედიანური მონაცემებით მეურნეს ექვსი მეწველი ძროხა ჰყავს (ძროხების საშუალო რაოდენობა კი ცხრას შეადგენს). ძროხების საერთო რაოდენობიდან ნახევარი 6 წელზე ნაკლებისაა, ძროხების დიდი უმრავლესობა კი 10 წელზე ნაკლები ასაკისაა.
- **ფერმერული მეურნეობის პრაქტიკა.** ფერმერთა თითქმის ნახევარზე მეტი ფულს იხდის მწყემსის მომსახურებაში ზაფხულის თვეებში, რა დროსაც ისინი თვეში 20 ლარამდე (7 აშშ დოლარი) ხარჯავენ თითოეულ ძროხაზე. ზამთრის თვეებში (ზაფხულის თვეებთან შედარებით) ფერმერები უფრო დიდი ალბათობით იძენენ ცხოველთა საკვებს დამატებით, მაგრამ ფერმერების თითქმის 40% საერთოდ არ სთავაზობს ძროხას თივის გარდა სხვა საკვებს. ვაქცინაციების გამოყენება მთავრობის მიერ დაწესებული პროგრამის მიღმა გაურკვეველია, მაგრამ ფერმერთა თითქმის ნახევარმა უზრუნველყო პირუტყვი პიროპლაზმოზთან (ტკიპას მიერ გადაცემული დაავადება) დაკავშირებული პროფილაქტიკური ღონისძიებით ან მკურნალობით.
- **მეწველი ძროხების ყიდვა-გაყიდვა.** ფერმერები სამჯერ უფრო დიდი ალბათობით ყიდნიან ძროხებს ვიდრე ყიდულობენ; ეს ყოველივე ეფუძნება პრაქტიკას, რომლის მიხედვითაც ფერმერები ზრდიან და იტოვებენ ხბოებს, მაშინ როდესაც ყიდნიან უფრო ასაკოვან, ნაკლებად პროდუქტიულ პირუტყვს დასაკლავად. ძროხების გაყიდვის უმთავრეს მიზეზად ფერმერებმა ფულადი სახსრების საჭიროება დაასახელეს, მაგრამ გაყიდვების 43% განპირობებული იყო ძროხის ღირებულების შემცირებით, დაავადების, ასაკის ან დაბალი პროდუქტიულობის გამო. ახალი ძროხის შეძენის უმთავრესი მოტივაცია რძის წარმოების ზრდა იყო, ხოლო ფასები ძირითადად 1,500 – 2,500 ლარის (520–865 აშშ დოლარი) საფასო დიაპაზონს მოიცავდა.
- **მეწველი ძროხის სიკვდილიანობა.** საერთო ჯამში, ბოლო სამი წლის განმავლობაში ძროხის სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1.6% შეადგინა; მცირე ზომის ნახირის მქონე ფერმერებში კი აღნიშნული მაჩვენებელი ოდნავ უფრო მაღალი იყო. სიკვდილიანობის ყველაზე გავრცელებული და მთავარი მიზეზი დაავადებებია (47%).

ზემოაღნიშნული დასკვნები ნიშანდობლივია პირუტყვთა სადაზღვევო პროდუქტის შემუშავებისას, სხვა საკითხებთან ერთად, დაზღვევას დაქვემდებარებული რისკების, ასანაზღაურებელი თანხის, დაზღვევის კრიტერიუმების და რისკების დონის კუთხით. სიკვდილიანობის მიზეზები მიგვითითებს იმაზე, რომ საქართველოში მცირე ფერმერთათვის მორგებული პირუტყვთა დაზღვევა უნდა მოიცავდეს დაავადებებისგან დაზღვევას, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში, პროდუქტი საკმარისად მიმზიდველი არ იქნება ფერმერებისთვის. ძროხის სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1.6%-ია და ის უფრო დაბალია, ვიდრე ამას ზოგიერთი სადაზღვევო კომპანია ვარაუდობდა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დაავადებების ან უბედური შემთხვევის შედეგად დაზიანებების გამო ცხოველების გაყიდვებსაც მივიღებთ მხედველობაში, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი მეურნეობებში მაინც ნავარაუდებზე დაბალია.

შეჯამების სახით, შესაძლოა ვთქვათ, რომ დაინტერესებულ სადაზღვევო კომპანიებს, წესით, უნდა მიეცეთ ახალი მიდგომის რეალიზების შესაძლებლობა საქართველოში მცირე მეწარმეების საკუთრებაში არსებული 500,000 მეწველი ძროხის დაზვევასთან დაკავშირებით. ზოგიერთი თამამი ნაბიჯი ჯერ კიდევ გადასადგმელია, მაგრამ წინამდებარე ანგარიშში წარმოდგენილი მონაცემები იძლევა შესაძლებლობას მოხდეს რისკების უკეთესად შეფასება და მათი სწორად მართვა, ამავდროულად კი ქვეყნის მცირე ფერმერული მეურნეობისთვის მიმზიდველი სადაზღვევო პაკეტის შეთავაზება.

კონტექსტი და დასაბუთება

რამდენად ხშირად კვდიბან ძროხები და რა მიზეზების გამო? ისევე როგორც სხვა ბევრი მიკროდაზღვევის პროგრამის შემთხვევაში ხდება გლობალური მასშტაბით, სანდო მონაცემების არარსებობა უმთავრესი ხელისშემშლელი ფაქტორი იყო მიკროდაზღვევის ცენტრი მილიმანისთვის (MIC@M) პირუტყვთა დაზღვევის ეფექტიანი სადაზღვევო პაკეტის შესაქმენლად. სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) გრანტის მეშვეობით დაფინანსებული პროექტის „რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის: მიკროდაზღვევის ინოვაციების მხარდაჭერა“ (MRRD, იხ. სურათი 1), MIC@M-ი მუშაობს მერძვე ფერმერებთან, სადაზღვევო კომპანიებთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, ყველის მწარმოებლებთან და პროცესებში ჩართულ სხვა მხარეებთან, იმისათვის, რომ მოხდეს ფერმერებისთვის პრობლემების გადაწყვეტის ოპტიმალური გზების მოძიება, რათა მათ უკეთესად მართონ რისკები და უზრუნველყონ საკუთარი ინვესტიციების და საარსებო წყაროების უსაფრთხოება. ადვილად ხელმისაწვდომი და საიმედო მონაცემების არარსებობის პირობებში, მათ შორის, მერძვე ფერმერული მეურნეობების მთავარი რისკის - მერძვე ძროხების სიკვდილიანობის შესახებ სტატისტიკური მონაცემების არარსებობის გამო, MIC@M-ის MRRD-ის პროექტის გუნდმა დაიწყო მუშაობა მონაცემების შესაგროვებლად და პასუხების მისაღებად.

მცირე კავკასიის ალიანსების პროგრამის (ALCP)¹ და ადგილობრივი ორგანიზაციის - ასოციაცია სამხარეო განვითარება მომავალი საქართველოსთვის (RDFG) მხარდაჭერით, კვლევის ჯგუფმა ინფორმაცია შეაგროვა როგორც ფერმერებთან ორგანიზებულ 30-ზე მეტი ფოკუს ჯგუფის დახმარებით, ისე ვეტერინარებთან, მერძვეობის ღირებულებათა ჯაჭვში ჩართულ დაინტერესებულ მხარეებთან და მთავრობის წარმომადგენლებთან ჩატარებული ინდივიდუალური ინტერვიუების გზით. პასუხები მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა, მაგრამ ყველა თანხმდებოდა ერთ საკითხზე: ქვეყნის მასშტაბით პირუტყვისთვის სავალდებულო ვაქცინაციის კამპანიის განხორციელებამ ხელი შეუწყო ძროხის სიკვდილიანობის შემცირებას. თუმცა, მთავარი კითხვა ძალაში რჩებოდა: როგორია ამჟამად სიკვდილიანობის მაჩვენებელი მერძვე ძროხებში საქართველოში?² MRRD-ის პროექტის გუნდის აზრით, ძროხების სიკვდილიანობის შესახებ რეალური მონაცემების შეგროვება უშუალოდ სამიზნე ბაზრიდან ეფექტიანი გამოსავალია იმისათვის, რომ სადაზღვევო კომპანიებს შესაძლებლობა მიეცეთ შეიმუშავონ პირუტყვის სიკვდილიანობის ყოვლისმომცველი სადაზღვევო პაკეტი, რომლის ფასიც იქნება სამართლიანი და შესაბამისი.

ამ გადაწყვეტ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, MRRD-ის პროექტის გუნდმა შეადგინა მოკლე კითხვარი, რომელიც გამოყენებულ იქნა ცალკეულ ფერმერებთან სატელეფონო ინტერვიუების ჩატარებისას. მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე კვლევის მთავარი საკითხი ძროხის სიკვდილიანობის შესახებ ინფორმაციის მოკვლევა იყო, გამოკითხვისას ასევე მოხდა დამატებითი ინფორმაციის შეგროვება ფერმერული მეურნეობების მახასიათებლების, ნახირის მოვლის და მისი კვებით უზრუნველყოფის პრაქტიკის შესახებ, აგრეთვე მეწველი ძროხების ყიდვის ან გაყიდვის მიზეზების თაობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ამ კვლევის ძირითადი მიზანი იყო MIC@M-ის და MRRD-ისთვის ინფორმაციის მიწოდება მეცხოველეობის დარგში სადაზღვევო პროდუქტის შემუშავების შესახებ, იგი ასევე გამიზნული იყო საქართველოს სადაზღვევო ინდუსტრიის და სხვა დაინტერესებული პირებისთვის მონაცემებისა და შედეგების მიწოდებისთვის, რათა მათ შეძლონ უკეთესი

¹ მცირე კავკასიის ალიანსების პროგრამის (ALCP) ახორციელებს „მერსი ქორფსი“-ის წარმომადგენლობა საქართველოში. პროგრამა წარმოადგენს შვეიცარიის განვითარების სააგენტოს (SDC) პროექტს, რომელიც ხორციელდება ავსტრიის თანამშრომლობა განვითარებისათვის (ADC) პროგრამასთან თანამშრომლობით.

² წინამდებარე ანგარიშში სიტყვა „ძროხა“ გამოიყენება „მეწველი ძროხების“ აღსანიშნავად. საქართველოში არსებულ მცირე მეურნეობებში წველადობის ასაკი იწყება 3 წლიდან, ზოგიერთ შემთხვევაში კი 2 წლიდან.

პროდუქტების, სერვისებისა და პროგრამების შემუშავება მერძევეობის სექტორის მხარდასაჭერად. წინამდებარე ანგარიშში მოცემულია კვლევის შედეგები და ის ასახავს რამდენიმე მთავარ ფაქტორს საქართველოში მცირე მეწარმე ფერმერებისთვის პირუტყვთა ეფექტიანი დაზღვევის შესამუშავებლად.

ფიგურა 1. რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის: მიკროდაზღვევის ინოვაციების მხარდაჭერა

MRRD-ი არის ოთხწლიანი საგრანტო პროექტი, რომელსაც ახორციელებს მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრი IFAD-ის დაფინანსებით. პროექტის მიზანია მედეგობის ზრდა, რისკების მართვის შესაძლებლობის გაძლიერება, და საარსებო წყაროების გაუმჯობესება სოფლად მცხოვრები ღარიბი მოსახლეობისთვის, რომელიც დამოკიდებულია სასოფლო-სამეურნეო და არასასოფლო-სამეურნეო შემოსავლებზე ჩინეთში, ეთიოპიასა და საქართველოში. აღნიშნული მიზნები მიიღწევა თითოეულ ქვეყანაში ინოვაციური მიკროდაზღვევის მოდელების შემუშავებით, რომელთა მეშვეობით ხდება დამატებითი, არასადაზღვევო კომპონენტის მოცვის უზრუნველყოფა, იმდგვარად, რომ კლიენტებმა შეძლონ რისკების მართვის სრულყოფილი პაკეტი სარგებლობა. შეძლებისამებრ, ხორციელდება MRRD-ის აქტივობების დაკავშირება IFAD-ის მიერ დაფინანსებული პროექტებთან სინერჯის მისაღწევად და განვითარებისთვის გაწეული ძალისხმევების გასაძლიერებლად სამივე ქვეყანაში.

მეთოდოლოგია

MRRD-ის პროექტის გუნდმა შეიმუშავა სტრუქტურირებული კითხვარი (იხ. დანართი 1), რომლის მიზანია პასუხი გასცეს საკვანძო კითხვებს პირუტყვის სიკვდილიანობისა და სიკვდილის მიზეზების შესახებ, აგრეთვე შეკითხვებს ფერმერთა პრაქტიკის შესახებ; თითოეული ინტერვიუს ხანგრძლივობა არ აღემატებოდა 10 წუთს. გაფორმდა კონტრაქტი საქართველოს ფერმერთა ასოციაციასთან (GFA) კვლევის ჩატარების მიზნით და მისმა თანამშრომლებმა ჩატარეს სატელეფონო ინტერვიუები 2019 წლის 28 ოქტომბრიდან 2019 წლის 29 ნოემბრამდე, ქართულ და რუსულ ენებზე. გამოყენებული იქნა Google Forms-ი რეალურ დროში პასუხების ასახვის მიზნით, რამაც საშუალება მისცა კვლევაში ჩართულ პირებს თვალყური მიედევნებინათ სამუშაო პროცესისთვის და მისი მიმდინარეობისას ჰქონოდათ წვდომა შეგროვებულ მონაცემებზე.

მიჩნეულ იქნა, რომ პირუტყვის სიკვდილიანობის პროცენტული მაჩვენებლის მაღალი სიზუსტით განსასაზღვრისთვის საკმარისი რაოდენობრივი მონაცემების შესაგროვებლად საჭირო იყო 500 ფერმერის გამოკითხვა. დასრულებული ინტერვიუების რაოდენობამ 501 შეადგინა. ძროხის სიკვდილიანობის შესახებ საკმარისი მონაცემების მოპოვების ალბათობის გაზრდის მიზნით, გამოკითხვებს სთხოვეს მიეწოდებინათ ინფორმაცია ბოლო სამი წლის განმავლობაში დაფიქსირებული ფაქტების შესახებ. მნიშვნელოვანი მოვლენები, როგორცაა ძროხის სიკვდილი, ადვილი დასამახსოვრებელი უნდა იყოს დროის ამ მონაკვეთში; ამასთან, არ არსებობს არანაირი მაჩვენებელი იმისა, რომ 2017 წლის შემდეგ, გარე ფაქტორები და ფერმერულ მეურნეობებთან დაკავშირებული საკითხები მკვეთრად შეიცვალა.

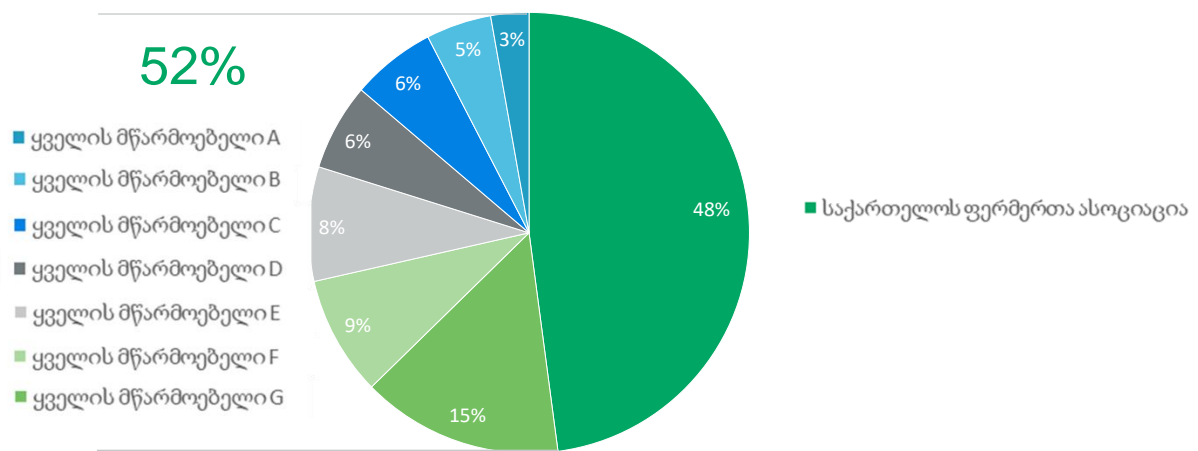
მცირე მერძევე ფერმერების საკონტაქტო ინფორმაცია³ მოპოვებულ იქნა საპილოტე რეგიონებში ყველის მწარმოებელი კომპანიებისგან, რასაც დაემატა GFA-ის მონაცემთა ბაზა. სატელეფონო გამოკითხვისას პრიორიტეტი მიენიჭა ყველის მწარმოებლების მიერ მოწოდებულ კონტაქტებთან დაკავშირებას, რადგან MRRD-ის პროექტი მათთან მჭიდროდ თანამშრომლობს ფერმერებისთვის ახალ სერვისების, მათ შორის, მათი მომწოდებლებისთვის დაზღვევის შეთავაზების კუთხით. ჯამურად, მიღებული პასუხის 52%-ი იმ ფერმერებისგან იქნა მიღებული, რომელთა საკონტაქტო დეტალები მოგვაწოდეს ყველის მწარმოებლებმა (იხ. დიაგრამა 1). ყველის მწარმოებელთა უმეტესობა ჩართული იყო რძის მომწოდებელი ფერმერების მონაცემთა ბაზის შექმნის პროცესში და ყველა საკონტაქტო ინფორმაცია არ იყო ხელმისაწვდომი. ამრიგად, რძის გადამამუშავებელი კომპანიების მიერ მოწოდებული საკონტაქტო ინფორმაცია არ ასახავს იმ ფერმერების

³. კვლევის მიმდინარეობისას, MRRD-ის პროექტის გუნდი ემზადებოდა პირუტყვის სადაზღვევო პროდუქტის საპილოტე ტესტირებისთვის ორ რეგიონში, სამცხე-ჯავახეთსა და ქვემო ქართლში.

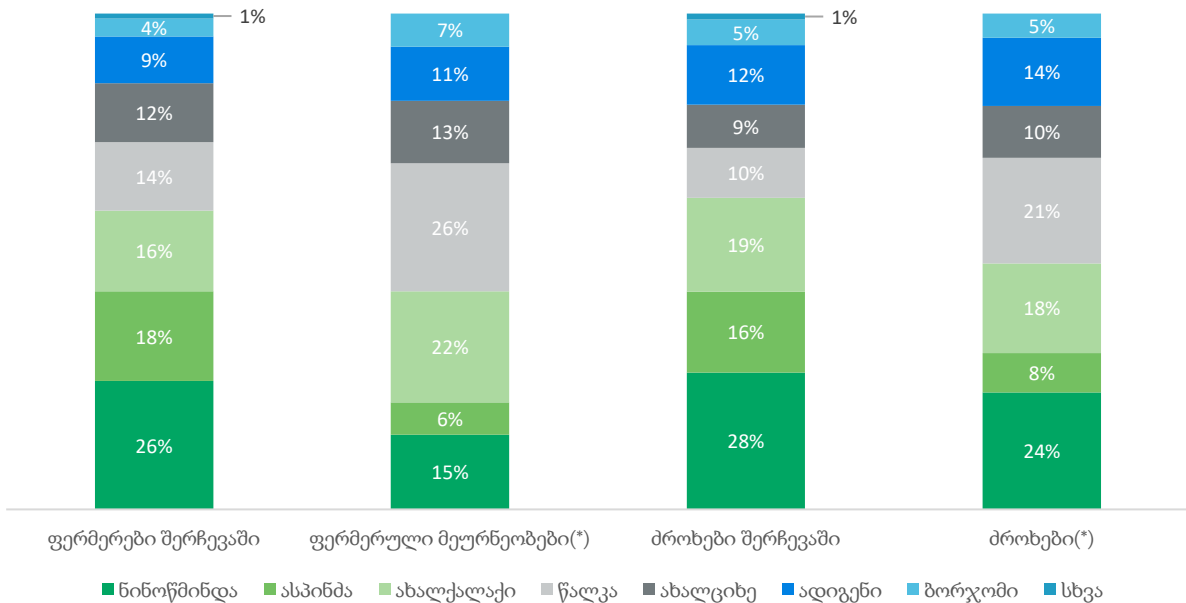
რაოდენობას, რომლებთანაც ისინი მუშაობენ, არამედ გვიჩვენებს, თუ რამდენი კონტაქტი იყო მათთვის ხელმისაწვდომი.

კვლევა ჩატარდა სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის ყველა მუნიციპალიტეტში, ასევე ქვემო ქართლის რეგიონიდან წალკის მუნიციპალიტეტში. გეოგრაფიული არეალი განისაზღვრა იმაზე გათვლით, რომ შესაძლებელი გამხდარიყო პირუტყვის დაზღვევის ახალი პროდუქტების გამოცდა MRRD-ის პროექტის ფარგლებში და მათი გავრცელება IFAD-ის პროექტებზე სხვა რეგიონებთან. დიაგრამა 2 ასახავს გამოკითხული ფერმერების გადანაწილებას გეოგრაფიული თვალსაზრისით და ახდენს გამოკითხულთა შედარებას ფერმერების და ძროხების პოპულაციის საერთო რაოდენობებთან შესაბამის მუნიციპალიტეტებში. საკითხი იმის შესახებ ვრცელდება თუ არა კვლევის შედეგები მხოლოდ სამცხე-ჯავახეთის/ქვემო ქართლის რეგიონებზე და თუ რამდენად არის ის წარმომადგენლობითი მთელი საქართველოს მასშტაბით დასადგენია და მოითხოვს მსგავსი გამოკითხვების ჩატარებას სხვა რეგიონებშიც.

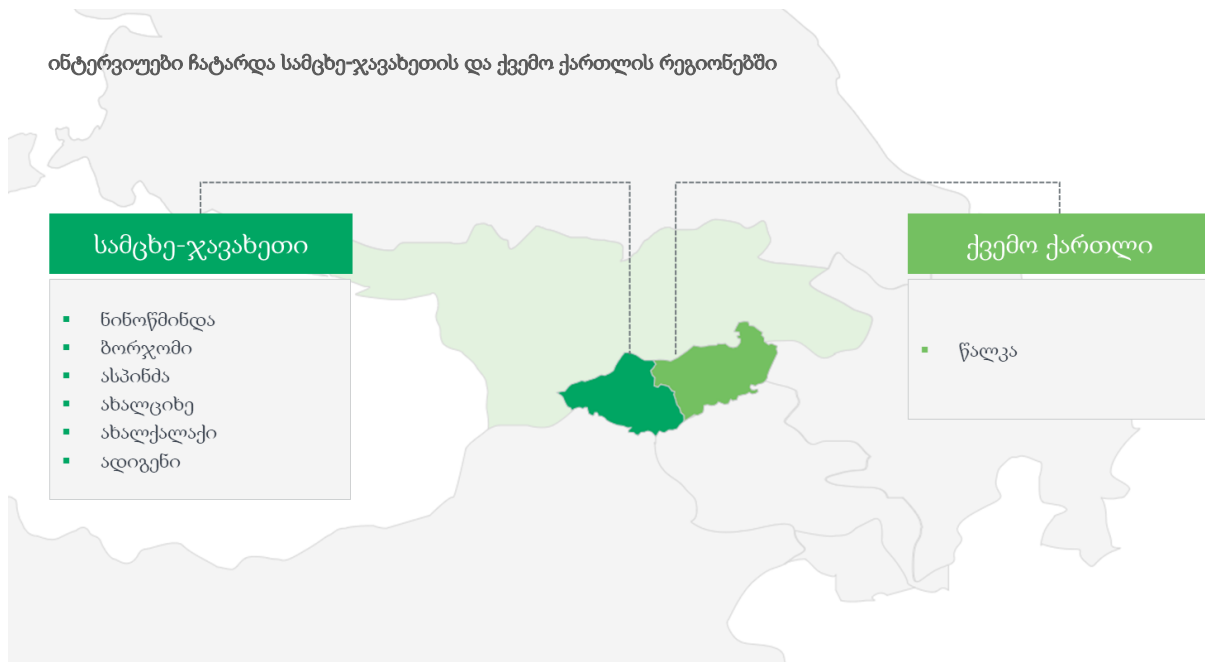
დიაგრამა 1. საკონტაქტო მონაცემების წყარო



დიაგრამა 2. გამოკითხული ფერმერების და მათი საქონლის ლოკაციის შედარება ფერმერთა საერთო პოპულაციასთან



(*)-ით მონიშნული მონაცემი აღებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის აღწერის 2014 წლის მონაცემებიდან



სატელეფონო ზარებზე პასუხის მაჩვენებელი იყო მაღალი და განხორციელებული ზარების დაახლოებით ორ მესამედზე პასუხი იქნა მიღებული. GFA-ი სულ 778 ფერმერს დაუკავშირდა რათა დაესრულებინა 501 ინტერვიუ, რაც წარმატების მაჩვენებელს 64%-ით განსაზღვრავს. თითქმის არ დაფიქსირებულა ინტერვიუების შეწყვეტის ფაქტები, რაც იმას ნიშნავს, რომ მას შემდეგ რაც ფერმერმა უპასუხა ზარს და დათანხმდა გამოკითხვაში მონაწილეობას მან გამოკითხვის ყველა შეკითხვას უპასუხა.

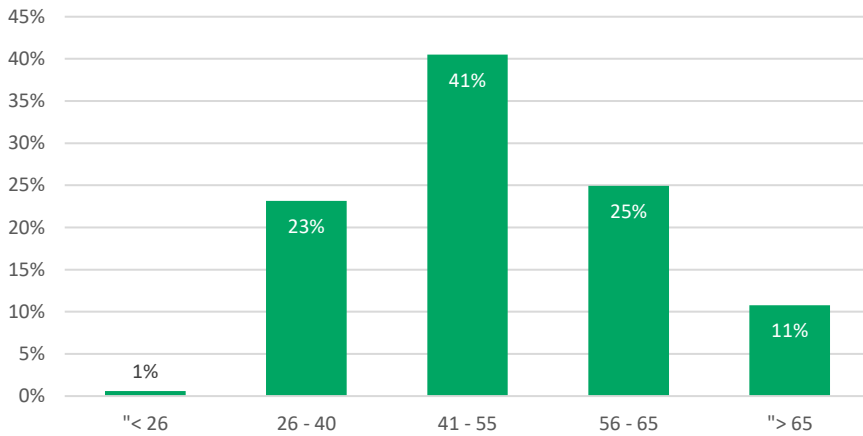
კვლევის მთავარი მონაცემები და შედეგები

ფერმერები და მათი მახასიათებლები

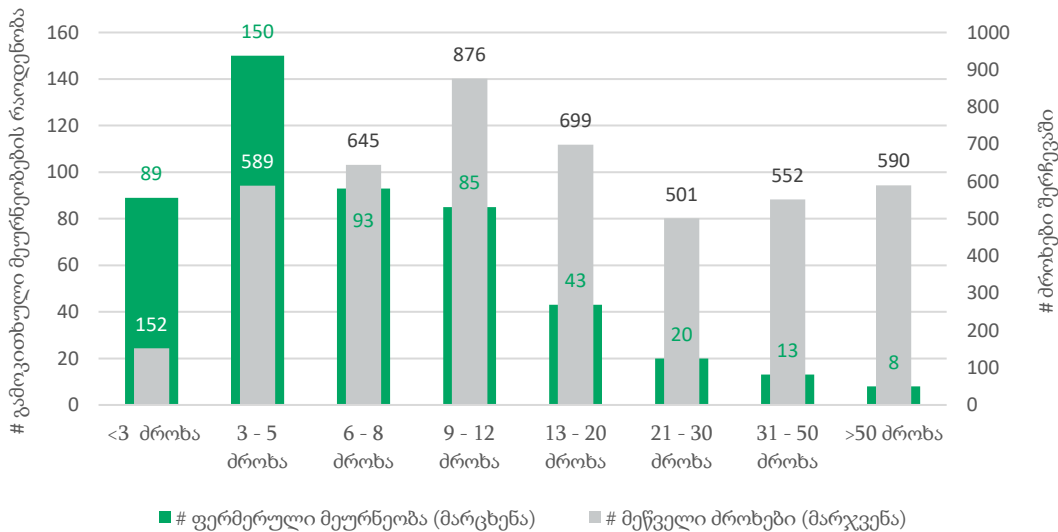
ტიპური ფერმერი საშუალო ასაკის მამაკაცია. გამოკითხული ფერმერების არც ასაკობრივი გადანაწილება და არც სქესი არ ყოფილა მოულოდნელი. ფერმერთა ყველაზე დიდი ასაკობრივი კატეგორია 41-დან 55 წლამდე ასაკის ფერმერებს მოიცავს (ფერმერთა 40%), 26–40 წლამდე ასაკის ფერმერები 23% ხოლო 56–65 წლის ფერმერები კი 25%-ს შეადგენენ (იხ. დიაგრამა 3). გამოკითხულთა 80%-ი კაცია, 20%-ი კი ქალი.

ფერმერული მეურნეობების სიდიდე ძალზედ განსხვავებულია, ძროხების მედიანური რაოდენობა კი ერთ ფერმერზე 6-ს შეადგენს. გამოკითხულთა ძროხების საერთო რაოდენობა 4,604 შეადგენს, ე.ი. თითოეულ ფერმერს საშუალოდ 9.2 ძროხა ჰყავს. თუმცა, ცალკეული ფერმერის ძროხების რაოდენობა არსებითად განსხვავებულია და მერყეობს 1-დან 90-მდე. დიაგრამა 4-ში მოცემულია გამოკითხული ფერმერების რაოდენობა (მარცხენა ღერძი), რომელიც დაჯგუფებულია მათ საკუთრებაში არსებული ძროხების რაოდენობის მიხედვით (მარჯვენა ღერძი). მონაცემების თანახმად, ფერმერთა ყველაზე დიდ ჯგუფს ყავს 3-დან 5-მდე ძროხა, ხოლო გამოკითხულ ფერმერთა უმეტეს ნაწილს 12-მდე ძროხა ყავს. 12-ზე მეტი ძროხის მფლობელი ფერმერები გამოკითხულთა მცირე ნაწილს წარმოადგენენ, მაგრამ ყავთ ყველა ძროხის ნახევარზე მეტი.

დიაგრამა 3. ფერმერთა ასაკობრივი ჯგუფები

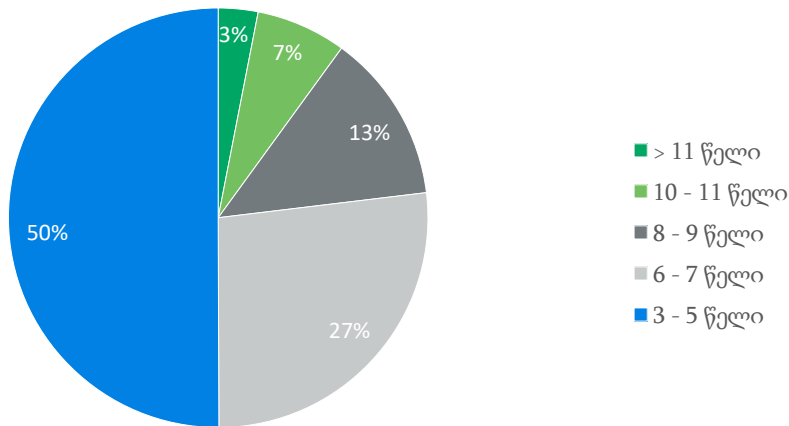


დიაგრამა 4. ფერმერული მეურნეობების სიდიდე და მეწველი ძროხების საერთო რაოდენობა



ძროხის მედიანური ასაკი არის 6 წელი და ძროხების აბსოლუტური უმრავლესობა 10 წელს ქვემოთაა. ფართოდაა გავრცელებული მოსაზრება, რომ საქართველოში მეწველი ძროხების ასაკობრივი მაჩვენებელი მაღალია. სწორედ ამიტომ, კითხვარის ერთი ნაწილი ეხებოდა გამოკითხული ფერმერების ძროხების ასაკს. როგორც დიაგრამა 5-ში არის ნაჩვენები, ძროხების საერთო რაოდენობის ნახევარი 6 წელს ქვემოთაა და დამატებით 27%-ი 6 დან 7 წლამდე ასაკობრივ დიაპაზონს მიეკუთვნება. ძროხებს საერთო რაოდენობის მხოლოდ 10%-ი არის 10 წელს გადაცილებული. მიღებული მონაცემები მივაწოდებთ მთავარ ინფორმატორებს სამცხე-ჯავახეთის რეგიონიდან და მათმა უმრავლესობამ დაადასტურა აღნიშნული მონაცემის სიზუსტე.

დიაგრამა 2. მონაცემები პრობემის ასაკის შესახებ (N = 4,604)



მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 1. ფერმერების და ფერმერული მეურნეობების მახასიათებლები

პირუტყვის დაზღვევის დაქვემდებარების კრიტერიუმები მოიცავს შეზღუდვებს ძროხის ასაკის ლიმიტის კუთხით, რადგან მთავარი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ უნდა მოხდეს პროდუქტიული მეწველი ძროხის მოულოდნელი სიკვდილისგან მიღებული ზარალის ანაზღაურება. ასაკობრივი ზღვარი უნდა დაწესდეს ისე, რომ მაქსიმალურად მოხდეს პროდუქტიული პირუტყვის დაზღვევა, ამავდროულად კი საჭიროა საფრთხეების და თაღლითობის რისკის მართვა. მონაცემები გვიჩვენებს, რომ ნახირი, როგორც წესი, უფრო მცირე ასაკისაა ვიდრე ზოგადად ივარაუდებოდა, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ფერმერები აქტიურად მართავენ ნახირს. თუ დაზღვევას დაქვემდებარებული ასაკობრივი ზღვარი 9 წელზე დაწესდება (ე.ი. საქონელი დაზღვევას დაექვემდებარება ერთი წლის განმავლობაში, 10 წლამდე), ეს იმას ნიშნავს, რომ კვლევაში მონაწილე ფერმერების ძროხების 90% ექვემდებარება დაზღვევას.

ფერმერულ მეურნეობებში გავრცელებული პრაქტიკა

ევროპელი მერძევე ფერმერული მეურნეობებისგან განსხვავებით, ქართველი მცირე მეურნეობები ჩვეულებისამებრ ფერმერულ პრაქტიკაში საწარმოო ხარჯების მცირე ინვესტიციას ახორციელებენ. მექანიზაცია და ინვესტირება ინფრასტრუქტურაში, მაგ. გაუმჯობესებული ძროხის სადგომები ნაკლებია, პირუტყვის ჯიშის გაუმჯობესებაზე ზრუნვა კი საბჭოთა კავშირის დანგრევასთან ერთად შეჩერდა. თუმცა, ბევრი ფერმერი ახდენს ინვესტირებას პირუტყვში რამდენიმე ხელშესახები გზით.

ფერმერების ნახევარზე მეტი მწყემსის მომსახურებას ზაფხულის თვეებში იყენებს. როგორც MRRD-ის პროექტის გუნდისთვის გახდა ნათელი წინა საველე კვლევებიდან, პირუტყვის დამწყემსვის პრაქტიკა განსხვავდება ადგილმდებარეობის მიხედვით: ზოგიერთ სოფელში ფერმერები ადგენენ დღიურ მორიგეობებს და ასე უვლიან საკუთარ და მეზობლების ცხოველებს. მათ, ვისაც ხარი ყავთ, ჩვეულებისამებრ თავისუფლდებიან აღნიშნული მორიგეობიდან, მაგრამ უწევთ საკვების საფასურის გადახდა ზამთრის პერიოდში. ზოგიერთ სოფლებში ძროხები მიშვებულები არიან სამოვრებზე და არ ხდება მათზე მუდმივი ზედამხედველობა მთელი დღის განმავლობაში; ზოგიერთ თემში კი მიღებული პრაქტიკაა მწყემსის დაქირავება ზაფხულის განმავლობაში, როდესაც ნახირი სამოვრებზეა. მწყემსის მეთვალყურეობის ქვეშ შესაძლოა იყოს 20-დან 80-მდე პირუტყვი; მიუხედავად იმისა, რომ მწყემსი თავისთავად პასუხისმგებელია ცხოველებზე, მას იშვიათად უწევს მფლობელისთვის კომპენსაციის გადახდა ძროხის სიკვდილის შემთხვევაში. გამოკითხვის შედეგად დადგინდა, რომ გამოკითხულ ფერმერთა ნახევარზე მეტი (54%) ზაფხულის თვეებში მწყემსს ქირაობს. ამ მიმართულებით ხარჯები მნიშვნელოვნად განსხვავდება და მერყეობს თვეში 6-დან 20 ლარამდე ერთ ძროხაზე (2-7 აშშ

დოლარი)⁴. თვეში 20 ლარი (7 აშშ დოლარი) ხუთიდან ექვსი თვის განმავლობაში მნიშვნელოვანი ხარჯია, თუ მას შევადარებთ რძის წარმოებისგან მიღებულ წლიურ შემოსავალს, რაც დაახლოებით 1,500 ლარს (520 აშშ დოლარი) შეადგენს, ფერმერის წინა ინტერვიუების შედეგად გაკეთებული კალკულაციების თანახმად.

ზამთრის თვეებში ფერმერები გაცილებით უფრო ხშირად ყიდულობენ დამატებით საკვებს პირუტყვისთვის, მაგრამ ფერმერთა თითქმის 40% საქონელს მხოლოდ თივით კვებავს. ზაფხულის თვეების განმავლობაში, საქართველოში, ძროხები როგორც წესი, საძოვრებზე იკვებებიან და გამოკითხული რესპონდენტების მხოლოდ მეოთხედმა (23%) აღნიშნა, რომ ისინი იძენენ დამატებით საკვებს, როგორცაა ქატო, ქერი ან კომბინირებული საკვები. თუმცა, გამოკითხული ფერმერების 57%-ი აცხადებს, რომ ზამთრის პერიოდში ისინი თივის გარდა სხვა დამატებით საკვებს ყიდულობენ, როგორცაა ქატო, ჭარხალი, ქერი ან კომბინირებული საკვები.

თუ რამდენად ხდება ვაქცინაციის გამოყენება მთავრობის მიერ დაწესებული სავალდებულო პროგრამის მიღმა, გაურკვეველია, მაგრამ ფერმერთა თითქმის ნახევარმა უზრუნველყო პირუტყვი პროფილაქტიკური ან სამკურნალო ღონისძიებებით პიროპლაზმოზთან დაკავშირებით, რომლის გადამტანი ტკიპები არიან. ამჟამად, საქართველოს მთავრობა აწარმოებს შემდეგ სავალდებულო ვაქცინაციას უფასოდ: ჯილეხი, ბრუცელოზი, თურქული და ნოდულარული დერმატიტი. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ყველა თანხმდება, რომ, სახელმწიფო პროგრამამ მნიშვნელოვნად შეამცირა პირუტყვის სიკვდილიანობა ზემოაღნიშნული დაავადებების მიზეზებით. კვლევა მოიცავდა შეკითხვებს არასავალდებულო ვაქცინაციასთან დაკავშირებით, რომლებსაც ფერმერები დამატებით ყიდულობენ. სამწუხაროდ, ამ მიმართულებით დასმული კითხვები ვერ იქნა სათანადოდ გაგებული ბევრი რესპონდენტის მიერ, რადგანაც პასუხები მიუთითებს, რომ ისინი ვერ ახდენდნენ მკაფიო ხაზების გავლენას დაავადების ვეტერინარულ მკურნალობასა და პროფილაქტიკურ ვაქცინაციას შორის. ამრიგად, შეუძლებელია ერთმანეთისგან განვასხვავოთ და აღვრიცხოთ ის ფერმერები, რომლებმაც რეალურად აცრეს პირუტყვი დამატებითი დაავადებებისგან და ისინი, ვინც მიმართა ვეტექიმს პირუტყვის ავადობის გამო. ზემოაღნიშნულის მხედველობაში მიღებით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ტკიპებით გამოწვეული დაავადება პიროპლაზმოზი, ისევე როგორც ემფიზემატოზური კარბუნკული (ადგილობრივად ცნობილია როგორც ემკარი, ძირითადად ვრცელდება მისი გამომწვევი ბაქტერიებით დაბინძურებული საძოვრების გამოყენების შემთხვევით), ნახსენები იქნა 228 (46%) და 69 (14%) ფერმერის მიერ, შესაბამისად.

ძროხის ყიდვა-გაყიდვა

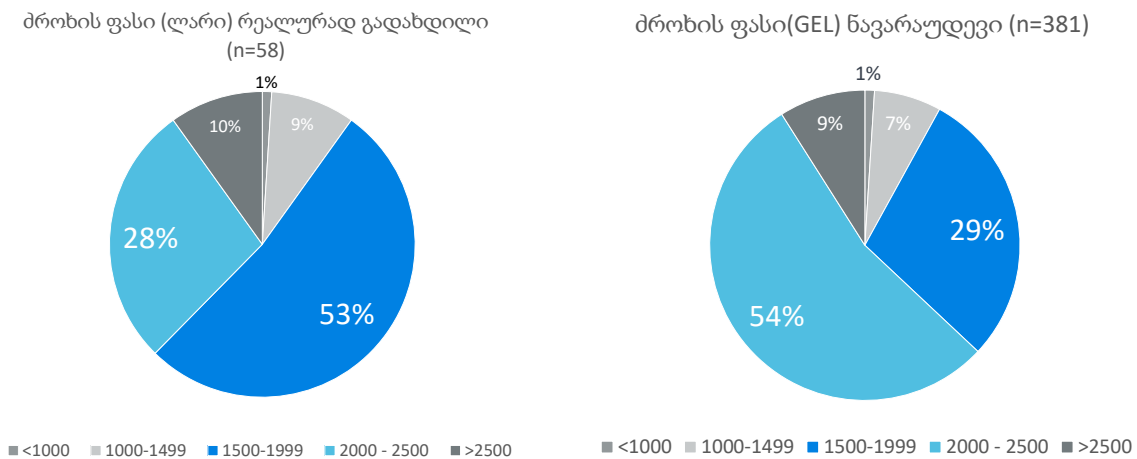
გამოკითხვის ჩატარებამდე 1 წლის პერიოდში, ფერმერების ერთ მესამედზე მეტმა გაყიდა მინიმუმ ერთი ძროხა, ხოლო 12%-მა კი იყიდა. 174-მა ფერმერმა გაყიდა 473 ძროხა (გამოკითხული ფერმერების ნახირის დაახლოებით 10%) და 58-მა ფერმერმა იყიდა 175 ძროხა (გამოკითხული ფერმერების ნახირის მხოლოდ 4%). ის, რომ მნიშვნელოვნად უფრო მეტი ფერმერი ყიდის ძროხებს ვიდრე ყიდულობს, შეიძლება თავიდან გასაკვირი ჩანდეს, მაგრამ არა ქართულ კონტექსტში: როგორც წესი, ფერმერები იტოვებენ დეკეულს და ზრდიან მას, მეწველი ძროხის ყიდვის სანაცვლოდ.

ახალი ძროხის ყიდვის მთავარი მოტივაცია რძის წარმოების ზრდა იყო. შეძენილი ძროხების 70%-ზე მეტის შემთხვევაში, ფერმერებმა აღნიშნეს, რომ ახალი ძროხების ყიდვის კუთხით გაწეული ინვესტიცია რძის წარმოების გაზრდას ემსახურებოდა. მყიდველთა 18%-მა დაავადებული ძროხების ჩანაცვლება მოახდინა, რაც მეორე ყველაზე გავრცელებული მიზეზი აღმოჩნდა ძროხის შეძენისას. ამასთან, თითქმის ყველა მათგანი შეიძინა მხოლოდ ერთმა ფერმერმა, რომელმაც იზარალა მთელი თავისი ნახირი (აღნიშნული შემთხვევა განხილულია 3B ნაწილში, რომელიც ძროხის სიკვდილიანობას შეეხება). სხვა მიზეზები მოიცავს უკეთესი ჯიშის ძროხებში ინვესტირების სურვილს (5%), ასევე ასაკიანი ძროხების ჩანაცვლებას (5%). მხოლოდ ერთი ძროხა იქნა შეძენილი გარდაცვლილი ძროხის ჩასანაცვლებლად.

⁴ 1 ლარი = \$35 აშშ ცენტს, წყარო <https://www1.oanda.com/currency/converter/> იანვარი, 2020 წ.

ფერმერების მიერ დასახელებული ძროხის ფასების უმეტესობა 1,500-2,500 ლარის ფარგლებში (520–865 აშშ დოლარი) მერყეობს. ფერმერებს, რომლებმაც შეიძინეს ძროხა, მასში გადახდილი თანხის დასახელება ვთხოვეთ. მათ, ვისაც ძროხა არ უყვიათ, ვთხოვეთ დაესახელებინათ სავარაუდო თანხა, რისი გადახდაც მათ მოუწევდათ ძროხის ყიდვის შემთხვევაში. ორივე შემთხვევაში, დასახელებული ფასების 80%-ის ოდენობა მერყეობს 1,500–2,500 ლარის ფარგლებში (520–865 აშშ დოლარი) (იხ. დიაგრამა 6). თუმცა, საინტერესო სხვაობაა იმ ფერმერების პასუხებს შორის, რომლებმაც რეალურად შეიძინეს ახალი ძროხა და, ვისაც სთხოვეს იმ ფასის დასახელება, რომლის გადახდაც მოუწევდათ ძროხის ყიდვის შემთხვევაში. იმ ფერმერების 50%-მა ვინც სინამდვილეში ძროხა იყიდა, გადახდილია თანხა 1,500–2,000 ლარის ფარგლებში; მხოლოდ 30%-მა გადაიხადა თანხა 2,000–2,500 ლარის დიაპაზონზე უფრო მაღალ საფასო კატეგორიაში. იმ ფერმერების შემთხვევაში კი, რომლებმაც ფასი ივარაუდეს, პროპორცია საპირისპირო იყო, რადგან უფრო მეტმა ფერმერმა ჩათვალა, რომ ფასი 2000-2500 ლარის ფარგლებში იქნებოდა. ფერმერები, რომლებსაც სინამდვილეში ძროხა არ შეუძენიათ, შესაბამისად უფრო მაღალ საფასო დიაპაზონზე მიუთითებენ, ვიდრე ისინი, ვინც რეალურად იყიდა ახალი საქონელი. გაითვალისწინეთ, რომ ყველა ფერმერს არ დაუსახელებია სავარაუდო ფასი, რაც განმარტავს სხვაობას ჯამურად 501 ინტერვიუსა და ამ კითხვაზე გაცემულ 58 და 381 პასუხს შორის.

დიაგრამა 3: ძროხის ფასი - რეალური და ნავარაუდები ღირებულება



აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ახალი ძროხის ფასი ან აღიქმება რომ არის უფრო მაღალი, ვიდრე რეალური ფასი, ან ფერმერები თვლიან, რომ თუ ისინი ახალ ძროხას შეიძენენ, ის იქნება უფრო მაღალი ღირებულების (უფრო პროდუქტიული). ექსპერტებთან ჩატარებული დამატებითი ინტერვიუების თანახმად, ძროხების ფასები განსხვავდება რეგიონის მიხედვით და მერყეობს მთელი წლის განმავლობაში. თუმცა, გამოკითხული ფერმერების რაოდენობა, რომლებმაც ძროხა შეიძინეს, ძალიან მცირეა იმისთვის, რომ უფრო დეტალური ანალიზი გავაკეთოთ მაღალი სიზუსტით. სეზონურობის ასპექტი არ შეიძლება შეფასდეს ჩვენს მონაცემებზე დაყრდნობით, რადგან კითხვარი არ შეიცავდა შეკითხვებს აღნიშნული მიმართულებით.

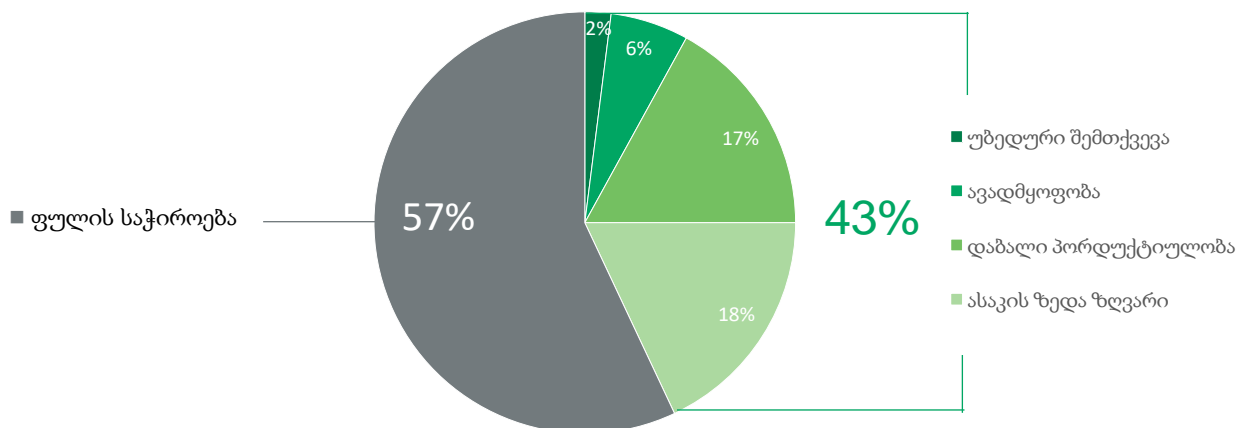
მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 2. ძროხების ყიდვა-გაყიდვა

ფერმერების მონაცემები ძროხების ფასთან დაკავშირებით, შესაძლოა გამოყენებულ იქნას სადაზღვევო პოლისების ასანაზღაურებელი თანხის ოდენობის დასადგენად. პრაქტიკული თვალსაზრისით, მიკროდაზღვევის პოლისების უმეტესობა ყველა დაზღვეულს ერთსადაიმევე თანხას სთავაზობს; ძროხების ღირებულების ინდივიდუალური ობიექტური შეფასება, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვნად გაზრდის ხარჯებს ცალკეული მომხმარებლებისთვის, მაშინ როდესაც ამ ნაბიჯს დამატებითი ღირებულების შექმნა არ მოყვება. დაზღვევის თანხა უნდა განისაზღვროს ოდენობით, რომელიც ფერმერს ზარალის შემთხვევაში აუნაზღაურებს რეალურ ღირებულებას, მაგრამ არ უნდა იყოს ძალიან მაღალიც, რათა არ მოხდეს თაღლითობის ან არაკეთილსინდისიერი მიდგომის წახალისება.

გამოკითხვის თანახმად, ძროხის არსებული ფასი 1,500–2,500 ლარის ფარგლებში (520–865 აშშ დოლარი) მერყეობს. აღნიშნული თანხა შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ასანაზღაურებელი თანხა ძროხის სიკვდილის შემთხვევაში, დამატებითი ხარჯების გათვალისწინებით (ახალი ცხოველის მოძიება და ტრანსპორტირება) და დაკარგული შემოსავალი (რძე), ისევე, როგორც შესაძლო გადარჩენილი ღირებულება, ე.ი. ხორცის გაყიდვიდან მიღებული თანხა. MRRD-ის პროექტის მიერ დამატებით ჩატარებული ფოკუს ჯგუფების დისკუსიების თანახმად ასანაზღაურებელი ღირებულებების განსაზღვრა 1 000 ლარით (345 აშშ დოლარი) ფერმერებისთვის საკმარისად მიმზიდველია იმისთვის, რომ მათ განიხილონ თავიანთი ცხოველების დაზღვევის შესაძლებლობა. უფრო დაბალი ასანაზღაურებელი თანხის შეთავაზება იწვევს ინტერესის მნიშვნელოვან შემცირებას და დიდი თანხის დაწესებამ კი შესაძლოა გამოიწვიოს არაკეთილსინდისიერი მიდგომა.

ფერმერების მიერ ძროხების გაყიდვის ძირითადი მიზეზი (57%) მათი მხრიდან ფულადი სახსრების საჭიროება იყო, ხოლო გაყიდვების დანარჩენ 43%-ს ძროხის ღირებულების შემცირება შეადგენდა ისეთი ფაქტორების გამო, როგორცაა ავადმყოფობა, ასაკის ზედა ზღვარი ან დაბალი პროდუქტიულობა. ფერმერებს, რომლებმაც განაცხადეს ერთი ან მეტი ძროხის გაყიდვის შესახებ, სთხოვეს მიზეზის დასახელება. როგორც გრაფიკი 7-ში არის ნაჩვენები, საქონლის გაყიდვის მთავარი მიზეზი (57%) ფულადი სახსრების საჭიროება იყო. ამავე დროს, ძროხის გაყიდვების მინიმუმ 43%-ი დაკავშირებული იყო ძროხის ღირებულების შემცირებასთან (ასაკი, უბედური შემთხვევა, ავადმყოფობა ან დაბალი პროდუქტიულობა). დანამდვილებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ ეს ცხოველები სასაკლაოებში იქნა ჩაბარებული. რაც შეეხება ძროხებს, რომლებიც ფულის საჭიროების გამო გაყიდეს, გაუგებარია რა გაგრძელება მოჰყვა ამ შემთხვევებს, რადგან არ მომხდარა ინფორმაციის შეგროვება ცხოველის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან ან მყიდველთან დაკავშირებით. თუმცა, რადგან ფერმერები უფრო ხშირად ყიდნიან ძროხას, ვიდრე ყიდულობენ (იხ. ზემოთ), შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ამ ცხოველების უმეტესობა, რომლებიც ფერმერებმა გაყიდეს, ფულადი სახსრები საჭიროების გამო, საბოლოოდ სასაკლაოში აღმოჩნდნენ.

დიაგრამა 4: ძროხის გაყიდვის მიზეზები (N=473)



მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 3. ძროხის გაყიდვის მიზეზები

რამდენიმე მიზეზი, რის გამოც ძროხებს ყიდნიან იდენტურია მისი სიკვდილის მიზეზებთან (ავადმყოფობა, უბედური შემთხვევა და ა.შ.). სადაზღვევო სცენარის თანახმად, რომელიც მოიცავს სიკვდილის გამომწვევი ყველა მიზეზის დაფარვას, ზემოაღნიშნული გაყიდვების ზოგიერთ შემთხვევაში, შესაძლოა ფერმერმა მოითხოვოს კომპენსაცია. მაგალითად, ეს შეიძლება მოიცავდეს ძროხების სავალდებულო ან გადაუდებელ დაკვლას (გასაყიდად, სასაკლავო გზით), გარკვეული დაავადებების ან უბედური შემთხვევის გამო, რომელმაც არ მოკლა ცხოველი, მაგრამ გამოიწვია გამოჯანმრთელებას. სხვა შემთხვევებში, არაკეთილსინდისიერების საფრთხემ ან თაღლითობამ შეიძლება ზოგიერთი გაყიდვის შემთხვევა, ხელოვნურად გარდაქმნას „სიკვდილის“ შემთხვევად. სწორედ ამიტომ, სადაზღვევო კომპანიებმა მხედველობაში უნდა მიიღონ ზემოაღნიშნული მონაცემები სადაზღვევო პრემიის განსაზღვრასას.

ძროხის სიკვდილიანობა⁵

გამოკითხულთა 22%-მა დაადასტურა ინფორმაცია ერთი ან მეტი ძროხის სიკვდილის შესახებ. გამოკითხვის ფარგლებში, ფერმერებს სთხოვეს ინფორმაციის გაზიარება ძროხების სიკვდილის ყველა შემთხვევაზე ბოლო 3 წლის განმავლობაში. 501-ი ფერმერიდან 108 ფერმერმა (22%) განაცხადა, რომ ამ პერიოდში მინიმუმ ერთი ძროხის სიკვდილი დაფიქსირდა მის მეურნეობაში. აქედან, 85-მა ფერმერმა (თითქმის 79%) ბოლო სამ წელიწადში მხოლოდ ერთი ან ორი პირუტყვის სიკვდილის ფაქტი დაადასტურა თავის ნახირში, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ უმეტეს შემთხვევაში, ძროხები არ კვდებიან გადამდები დაავადებების გამო, რამაც შესაძლოა გაანადგუროს მთელი ნახირი ან გავრცელდეს მთელ სოფელში.

სიკვდილიანობის ჯამური მაჩვენებელი წლის განმავლობაში გამოკითხული ფერმერების ნახირში 1.6% შეადგენს. ბოლო 3 წლის განმავლობაში 219 პირუტყვის სიკვდილი დაფიქსირდა. ამავე პერიოდში, თუ მივიჩნევთ, რომ გამოკითხულ ფერმერებს სტაბილურად ერთიდაიმავე რაოდენობის პირუტყვი ყავდათ, (4,604 ძროხა), სიკვდილიანობის მთლიანი მაჩვენებელი 1,6%-ს შეადგენს. კითხვარი არ შეიცავდა შეკითხვას იმასთან დაკავშირებით, თუ როდის მოხდა ძროხის სიკვდილის ფაქტი და, შესაბამისად, შეუძლებელია რაიმე ითქვას სიკვდილიანობის ტენდენციებსა ან პიკური პერიოდის შესახებ, რაც სხვა სახის კვლევას მოითხოვს.

მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 4. ძროხების სიკვდილიანობის მაჩვენებელი

გეოგრაფიული არეალისა და ფერმეთა პოპულაციის შესწავლის შედეგად, გამოკვლევამ სიკვდილიანობის მაჩვენებლის 'საბაზისო' დონე 1.6%-ით განსაზღვრა. ეს გაცილებით დაბალი მაჩვენებელია, ვიდრე მრავალი დაინტერესებული მხარე ვარაუდობდა და გასათვალისწინებელია მეცხოველეობის დაზღვევისთვის რისკის პრემიის დადგენისას. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რა თქმა უნდა, არსებობს უამრავი მიზეზი, რომ გამოკითხვაში ძროხის გაყიდვის ზოგიერთი შემთხვევა შეფასდეს როგორც ზარალი. წინემდებარე კვლევაში, უბედური შემთხვევის ან ავადმყოფობის გამო განხორციელებული გაყიდვები სიკვდილიანობის მაჩვენებელს თუ დაემატება და სრულად მოხდება მისი გათვალისწინება პრემიუმ პაკეტში, გაზრდის მას 0,8%-ით¹.

⁵ სიკვდილიანობის მაჩვენებელი დაანგარიშდა მეწველ ძროხებში ბოლო 3 წლის განმავლობაში დაფიქსირებულ მონაცემებზე დაყრდნობით, იმ დათქმით, რომ ბოლო 3 წლის განმავლობაში ნახირში რაოდენობრივი ცვლილებები არ მომხდარა.

ცხრილი 1. სიკვდილიანობა ნახირის ზომის მიხედვით

ნახირის ზომა	# მეურნეობა	# ძროხა	# სიკვდილი (ბოლოს 3 წლის განმ.)	სიკვდილ. მაჩვენებელი (საშუალოდ წელში)
1 - 5 ძროხა	239	741	56	2.5%
6 - 12 ძროხა	178	1,521	63	1.4%
13 – 30 ძროხა	63	1,200	52	1.4%
31+ ძროხა	21	1,142	48	1.4%
სულ	501	4,604	219	1.6%

ყველაზე მცირე ზომის ნახირში, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი უფრო მაღალია. ინფორმაცია სიკვდილიანობის შესახებ ნახირის რაოდენობრივი კლასტერების მიხედვით მოცემულია ცხრილში 1. შედეგები მიუთითებს უფრო მაღალი სიკვდილიანობის მაჩვენებელზე მცირე ნახირში, რომლის რაოდენობრივი შემადგენელი განისაზღვება 1-დან 5 ძროხამდე; 6-ზე მეტი პირუტყვის ყოლის შემთხვევაში კი, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1,4%-ია. 1-დან 5 ძროხამდე კლასტერშიც კი, იმ მეურნეებს ვისაც უფრო ნაკლები საქონელი ყავთ, უფრო მაღალი სიკვდილიანობა უფიქსირდებათ: იმ მეურნეობებში, რომლებსაც ერთი ან ორი ძროხა ყავთ, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 4.2%-ს შეადგენს, ხოლო 3-დან 5-მდე ძროხის კლასტერში სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 2.1%-ია. ამასთან, 1-დან 2 ძროხამდე კლასტერის მეურნეობების, ძროხების და ძროხების სიკვდილიანობის მონაცემები იმდენად ცოტაა რაოდენობრივად, რომ შეუძლებელია დამაჯერებელი ანალიზის გაკეთება, ამიტომაც გაკეთდა 1-დან-5 ძროხამდე კლასტერის ანალიზი. მცირე კლასტერებში სიკვდილიანობის უფრო მაღალი მაჩვენებლის ტენდენცია შეიძლება აიხსნას მცირე მეწარმეების პროფესიონალიზმის შედარებით დაბალი დონით, უფრო მსხილ მეურნეებთან. სიკვდილიანობის მიზეზებს რაც შეეხება, ხუთამდე ძროხის კლასტერში სიკვდილის მიზეზი ძირითადად დაავადებებს, მშობიარობასთან დაკავშირებულ გართულებებს და გაბერვას უკავშირდება.

სიკვდილიანობის მაჩვენებელი მკვეთრად არ განსხვავდება მუნიციპალიტეტების მიხედვით, გამონაკლისს კი წარმოადგენს ახალციხეში დაფიქსირებული ფაქტი. სიკვდილიანობის მაჩვენებელი მუნიციპალიტეტების მიხედვით მოცემულია ცხრილი 2-ში. ამ შემთხვევაშიც, შედეგები სიფრთხილით უნდა იქნას ინტერპრეტირებული ზოგიერთი მონაცემის რაოდენობრივი სიმცირის გამო (მაგალითად, სიკვდილიანობის ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი ბორჯომში დაფიქსირდა, მაგრამ აღნიშნული მონაცემი ასახავს მხოლოდ ექვსი ძროხის სიკვდილს, რაც სანდო სტატისტიკური ანალიზისთვის არასაკმარისია). ახალციხეში დაფიქსირებულ სიკვდილიანობის 4.3%-ის გარდა, მუნიციპალიტეტებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებები არ ყოფილა. ახალციხის სიკვდილიანობის მაჩვენებელი ძირითადად ერთი ფერმერის მიერ მოწოდებული მონაცემების შედეგად გაუარესდა.

ცხრილი 2. ძროხის სიკვდილიანობა მუნიციპალიტეტების მიხედვით

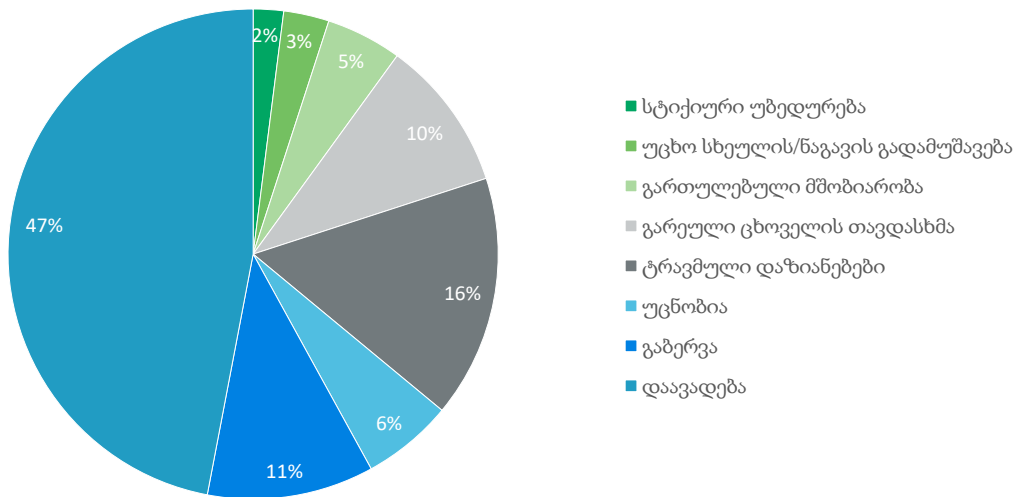
მუნიციპალიტეტი	ძროხების რაოდენობა	სიკვდილის რაოდენობა (3 წელი)	სიკვდილიანობის მაჩვენებელი (წლიური)
ადიგენი	551	26	1.6%
ახალქალაქი	869	32	1.2%
ახალციხე	402	52	4.3%
ასპინძა	752	43	1.9%
ბორჯომი	239	6	0.8%
ნინოწმინდა	1,271	36	0.9%
წალკა	465	20	1.4%
სხვა	55	4	2.4%

ახალციხის მუნიციპალიტეტიდან ერთმა ფერმერმა რომელსაც 30 ძროხა ყავდა, ყველა მათგანის სიკვდილის შესახებ მოგვარდა ინფორმაცია. შესაბამისად, მასთან ჩატარდა ინდივიდუალური ინტერვიუ, მონაცემების გადამოწმების მიზნით. ფერმერმა დაადასტურა, რომ რამდენიმე თვის განმავლობაში მის მეურნეობაში დაფიქსირდა 30 ძროხის სიკვდილის ფაქტი. უფრო მეტიც, მან განაცხადა, რომ იგი სოფელში ერთადერთი არ არის, ვისაც პირუტყვი მოუკვდა. უმეტეს შემთხვევაში, სიკვდილის მიზეზი პიროპლაზმოზი იყო. მიღებული ინფორმაცია დაგეხმარა განმარტებების გაკეთებაში ახალციხის მუნიციპალიტეტში სიკვდილიანობის შედარებით მაღალ მაჩვენებელთან დაკავშირებით, რაც ასახულია ცხრილი 2-ში.

ჩატარდა დამატებითი ანალიზი სიკვდილიანობასთან დაკავშირებით, იმის მიხედვით, თუ რამდენად აწვდიან ფერმერები რძეს რძის გადამამუშავებლებს, ასევე გამოყენებული პრაქტიკის ტიპების მიხედვით (მწყემსის დაქირავება, გაძლიერებული საკვების შესყიდვა ან დამატებითი ვაქცინაციების ჩატარება), თუმცა მნიშვნელოვანი კორელაციები არ იქნა ნაპოვნი. ასევე, არ დაფიქსირებულა მნიშვნელოვანი განსხვავებები იმ ფერმერებს შორის, რომელთა საკონტაქტო დეტალები მოპოვებული იქნა ყველის მწარმოებლებისგან და GFA-ს მონაცემთა ბაზიდან.

ავადმყოფობა სიკვდილიანობის მთავარი მიზეზია შემთხვევების თითქმის ნახევრის შემთხვევაში; სიკვდილის შემთხვევების თითქმის ორი მესამედი გამოწვეული იყო მიზეზებით, რომელთაც პირუტყვთა დაზღვევის არსებული პოლისები არ ფარავს . კვლევის მონაცემებით ნათლად ჩანს, რომ სიკვდილის ყველაზე გავრცელებული მიზეზი, ყველა შემთხვევის 47%-ში დაავადებებთან არის დაკავშირებული (იხ. სურათი 8). სიკვდილის მეორე ყველაზე გავრცელებული მიზეზია ტრავმული დაზიანებები (16%), რასაც მოყვება გაბერვა (11%) და გარეული ცხოველების თავდასხმით გამოწვეული სიკვდილი (10%). დაუდგენელი მიზეზებით სიკვდილიანობა 6%-ია, ხოლო გართულებული მშობიარობის შედეგად სიკვდილი 5% დაფიქსირდა. მიუხედავად იმისა, რომ კვლევის მონაცემები არ შეიცავს ინფორმაციას დაავადებების ტიპების შესახებ, ფოკუს ჯგუფების და ექსპერტებთან ჩატარებული ინტერვიუების თანახმად, ძროხის სიკვდილიანობის მთავარი მიზეზი საქართველოში პიროპლაზმოზი და ემკარია.

დიაგრამა 5: ძროხის სიკვდილის მიზეზები



მოსაზრებები დაზღვევის შესახებ; შეჯამება 5. ძროხის სიკვდილიანობის მიზეზები

დაავადებით და გაბერვით გამოწვეულ ზარალს, ჩვეულებრივსამებრ, პირუტყვთა დაზღვევის პოლისები არ ფარავენ. მონაცემები ცხადყოფს, რომ ამ და ასევე "უცნობი" მიზეზებით გამოწვეული სიკვდილიანობის გამორიცხვით, დაზღვევა ფერმერულ მეურნეობებში სიკვდილიანობის მხოლოდ 36%-ს ფარავს. სადაზღვევო პოლისი, რომელიც მხოლოდ უბედური შემთხვევის მსგავსი მიზეზებით გამოწვეულ ზარალს ანაზღაურებს, არ წარმოადგენს სარფიან შეთავაზებას მეურნეობისთვის და თავიდან უნდა იქნას აცილებული. იმის გათვალისწინებით, რომ ზოგადად სიკვდილიანობა შემცირებულია მთავრობის მიერ დაფინანსებული ვაქცინაციის პროგრამის გამო და ახლა უკვე მიაღწია ისეთ დონეს, რომლის მართვაც შესაძლებელია, ლოგიკური იქნება, დავასკვნათ, რომ შესაძლებელია ნებისმიერი მიზეზით გამოწვეული სიკვდილის დაზღვევა. სინამდვილეში, ფერმერებთან დისკუსიების საფუძველზე, გონივრულია ვივარაუდოთ, რომ დაავადებასთან დაკავშირებული დანაკარგების გამორიცხვა პირუტყვის დაზღვევას არამიმზიდველს ხდის. გარდა ამისა, ზარალის რაოდენობა კიდევ შეიძლება შემცირდეს მეცხოველეობის პრაქტიკის და

საქართველოში პირუტყვთა დაზღვევის თემაზე მიღებული შედეგების შეჯამება

MRRD-ის პროექტის მნიშვნელოვანი მიზანია ხელი შეუწყოს პირუტყვის გაუმჯობესებული დაზღვევის შემუშავებასა და საპილოტე ტესტირებას, რომელიც მდგრადი და ეფექტიანი იქნება ფერმერებისთვის. იგივე მიზანი უდევს საფუძვლად კვლევას პირუტყვის სიკვდილიანობის შესახებ, რომელიც წარმოდგენილია წინამდებარე ანგარიშში. პირუტყვის სიკვდილის დაზღვევის პროდუქტების შემუშავებისას რამდენიმე ძირითადი კითხვა ჩნდება:

- i) რომელი რისკების დაზღვევა უნდა მოხდეს?
- ii) რომელი ცხოველების დაზღვევა უნდა მოხდეს?
- iii) რამდენი უნდა იყოს დასაფარი თანხის რაოდენობაა?
- iv) როგორია გონივრული რისკის მაჩვენებელი?

დაზღვევას დაქვემდებარებული რისკები: სიკვდილის გამომწვევი ყველა რისკის დაზღვევა. კვლევის შედეგების საფუძველზე, პირველი კითხვა შედარებით მარტივია პასუხის გაცემის თვალსაზრისით: სიკვდილის გამომწვევი ყველა რისკის დაზღვევა აუცილებლად უნდა დაემატებოდეს დაზღვევას. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი სადაზღვევო კომპანია არ ემხრობა დაავადებასთან დაკავშირებული სიკვდილიანობის ზარალის ანაზღაურებას, მნიშვნელოვანია იმის აღიარება, რომ ნებისმიერი პროდუქტი, რომელიც გამოიცხადებს დაავადებებს (ასევე გაბერვას და დაუდგენელი მიზეზებით გამოწვეულ სიკვდილიანობას), რეალურად სიკვდილიანობის მხოლოდ 36%-ს ანაზღაურებს. ამგვარი პროდუქტი, სავარაუდოდ, ფერმერების უმრავლესობის მიერ აღქმული იქნება როგორც არაეფექტიანი, რაც საქართველოში ნებაყოფლობითი მეცხოველეობის დაზღვევის განვითარებას შეაფერხებს.

ასაკობრივი ლიმიტი: მერმევე ძროხები 9 წლამდე. რაც შეეხება ძროხების ასაკობრივ ლიმიტს, მონაცემები პირუტყვის ასაკობრივი ჯგუფების შესახებ გვიბოძებს, რომ დაზღვევა 9 წლამდე ასაკის ძროხებს შეეხოთ (რაც გულისხმობს ძროხის დაზღვევას 10 წლამდე, ამ შემთხვევაში 1-წლიანი პოლისით). ასეთი ტიპის ასაკობრივი შეზღუდვის პირობებში, ძროხების 90%-ის დაზღვევა შესაძლებელი იქნება. შეგახსენებთ, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში მხოლოდ მეწველი ძროხების შესწავლა მოხდა, რაც გულისხმობს მინიმუმ 3 წლის ასაკის საქონელს.

ანაზღაურების ლიმიტი: 1,000 ლარი. პრაქტიკული თვალსაზრისით, მცირე ზომის მეურნეების ყველა ძროხისთვის ერთიანი ანაზღაურების ლიმიტის დაწესება ყველაზე შესაფერისი იქნება, მიუხედავად იმისა, რომ ფერმერები აფიქსირებენ ახალი ძროხების შესყიდვის განსხვავებულ ფასებს. თითოეული ძროხის ღირებულების ობიექტურად შეფასება, სავარაუდოდ, მნიშვნელოვნად გაზრდის ხარჯებს, ამავდროულად კი რაიმე დამატებით ღირებულების ვერ შექმნის. კვლევის მონაცემები მიუთითებს, რომ ძროხის ფასები ჩვეულებისამებრ 1,500–2,500 ლარის ფარგლებში მერყეობს; არაკეთილსინდისიერების და თაღლითობის რისკების თავიდან ასაცილებლად, სადაზღვევო კომპანიებს ექნებათ სურვილი მომხმარებელს შესთავაზონ ანაზღაურების ლიმიტი, რომელიც ოდნავ ნაკლებია სრული ჩანაცვლების ხარჯებზე, მაგრამ მაინც ღირებულია პოლისის მფლობელებისთვის. ფოკუს ჯგუფის დამატებითი დისკუსიების თანახმად, 1,000 ლარის სადაზღვევო ლიმიტი საკმარისად მიმზიდველია იმისათვის, რომ ფერმერებმა თავიანთი ცხოველების დაზღვევა განიხილონ; ანაზღაურების ლიმიტი 1,000 ლარზე ნაკლები თუ იქნება, პროდუქტისადმი ინტერესი ფერმერებში მნიშვნელოვან შემცირდება.

რისკის სიხშირე: ~ 2.4%. გეოგრაფიული არეალისა და ფერმერთა პოპულაციის შესწავლის შედეგად, კვლევის მონაცემებით, მთლიანობაში სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1.6%-ი. გარდა ამისა, მიზანშეწონილი იქნება თუ ამ მონაცემს დავემატებ ძროხების გაყიდვის შესახებ მიღებულ მონაცემებს, როლებიც განპირობებული იყო ავადობით, ან უბედური შემთხვევით, რადგან ამ შემთხვევების ანაზღაურება ფერმერების მხრიდან სავარაუდოდ იქნება მოთხოვნილი. ეს კი დამატებით 0,8% -ს წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნული დეტალების გათვალისწინება, დაინტერესებულ სადაზღვევო კომპანიებს მისცემს საშუალებას შეიმუშაონ სადაზღვევო პოლისები ახალი მიდგომით საქართველოში მცირე მეურნეების საკუთრებაში არსებული 500,000 მეწველი ძროხისთვის. ზოგიერთი თამამი ნაბიჯი ჯერ კიდევ გადასადგმელია, მაგრამ წინამდებარე ანგარიშში წარმოდგენილი მონაცემები შესაძლებელს გახდის რისკების უკეთესად შეფასებას და მათ სწორად მართვას, ამავდროულად კი ქვეყანაში არსებული მცირე მეურნეებისთვის მიმზიდველი შეთავაზების ჩამოყალიბებას.

დასკვნა

საქართველოში მეწველი ძროხების სიკვდილიანობის შესახებ ოფიციალური ან სხვა საიმედო მონაცემების არარსებობის პირობებში, სტრუქტურულიზებული რაოდენობრივი კვლევა ძალიან სასარგებლო აღმოჩნდა მთავარ თემებზე ნათელის მოსაფენად. კვლევის თანახმად, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი 1,6%-ია, რაც უფრო დაბალია, ვიდრე პროცესში ჩათული ბევრი მხარე ვარაუდობდა. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დაავადებული ცხოველების გაყიდვას და უბედური შემთხვევის შედეგად დაზარალებული პირუტყვის მონაცემებსაც გავითვალისწინებთ, სიკვდილიანობის მაჩვენებელი საქართველოში არსებულ ფერმერულ მეურნეობებში მნიშვნელოვნად დაბალია იმ მონაცემებზე, რომლებსაც სადაზღვევო კომპანიები მოიაზრებდნენ. სიკვდილიანობის მთავარი მიზეზი დაავადებებია, შესაბამისად სადაზღვევო პაკეტები, რომლებიც მხოლოდ უბედურ შემთხვევებს აზღვევს ქართველი მცირე მეწარმეებისთვის მიმზიდველი არ არის. საქართველოში არსებული ფერმერებისთვის საქონლის სიკვდილის გამომწვევი ყველა რისკის დაზღვევა შესაძლებელია და ამ კვლევის შედეგებმა უნდა უზრუნველყოს მზღვეველები საკმარისი ინფორმაციით, რათა მათ შეძლონ სამართლიანი პრემიის განსაზღვრა.

დანართი1: კითხვარი

1. სქესი
 - a. მამრობითი
 - b. მდედრობითი
2. ასაკი
 - a. <26
 - b. 26 – 40
 - c. 41 – 55
 - d. 56 – 65
 - e. >65
3. მუნიციპალიტეტი
 - a. ადიგენი
 - b. ახალქალაქი
 - c. ახალციხე
 - d. ასპინძა
 - e. ბორჯომი
 - f. ნინოწმინდა
 - g. წალკა
 - h. სხვა
4. სოფელი _____

ინფორმაცია პირუტყვის შესახებ

5. რამდენს შეადგენს თქვენს კუთვნილებაში არსებული პირუტყვის საერთო რაოდენობა (ძროხები, საფურე ხზო (დეკეული), ხზო,)? _____
6. ამათგან რამდენია მეწველი ძროხა? _____
7. მიუთითეთ მეწველი ძროხების რაოდენობა ჩამოთვლილი ასაკობრივი კატეგორიების მიხედვით :
 - a. 3 – 5 წელი
 - b. 6 – 7 წელი
 - c. 8 – 9 წელი
 - d. 10 – 11 წელი
 - e. >11 წელი

მეწველი ძროხების ყიდვა-გაყიდვა

8. იყიდეთ თუ არა მეწველი ძროხა გასულ წელს?
 - a. არა
 - i. ყიდვა რომ გადაწყვიტოთ, თქვენი აზრით რა ფასად შეიძენთ ძროხას? _____
 - b. დიახ
 - i. რამდენი? _____
 - ii. რა ფასი გადაიხადეთ მასშ(მათში)? _____
 - iii. გთხოვთ დაასახელოთ ყიდვის მიზეზი? (მონიშნეთ ყველა პასუხი, რომელიც რელევანტურია)
 - a. ჩავანაცვლე ძროხა, რომელიც მოკვდა
 - b. ჩავანაცვლე ძროხა, რომელიც სასაკლავოს მივიყიდე
 - c. ჩავანაცვლე ძროხა, რომელიც მომპარეს
 - d. ინვესტიცია, პროდუქციულობის გასაზრდელად
 - e. სხვა: _____

9. Dგასულ წელს ხომ არ გაგიყიდათ მეწველი ძროხა ნებისმიერი მიზეზის გამო?

a. არა

b. დიახ

i. რაოდენობა _____

ii. გაყიდვის მიზეზი (მონიშნეთ ყველა რელევანტური პასუხი)

a. ავადობა

b. დაბალი პროდუქტიულობა

c. უბედური შემთხვევა

d. თანხის საჭიროება

e. საქმიანობის (ბიზნესის) შემცირება

f. სხვა: _____

iii. დასახელებთ გაყიდული ძროხების ასაკი? _____

მეწველი ძროხების სიკვდილიანობა

10. დაფიქსირდა თუ არა თქვენი მეწველი ძროხის სიკვდილის ფაქტი ბოლო 3 წლის განმავლობაში?

a. არა

b. დიახ

i. რაოდენობა? _____

ii. რა იყო სიკვდილის მიზეზი? (მონიშნეთ ყველა რელევანტური პასუხი)

a. გარეული ცხოველის თავდასხმა

b. ტრავმული დაზიანება

c. მთიდან ჩამოვარდნა

d. ავადობა

e. გაბერვა

f. სხვა: _____

iii. რამდენი წლის იყო ძროხა/ძროხები? _____

iv. რა მოიმოქმედეთ მათ ჩასანაცვლებლათ? (მხოლოდ 1 პასუხი)

a. არ ჩამინაცვლებია

b. შევიძინე მეწველი ძროხა

c. შევიძინე ხბო

d. სხვა

მერბევე ფერმერების პრაქტიკა

11. მთავრობის საყოველთაო ვაქცინაციის პროგრამის გარდა: იხდით თუ არა თანხას დამატებითი ვაქცინაციისთვის?
- a. არა
 - b. დიახ
 - i. რა დაავადებაზე ცრით ძროხებს დამატებით? (შესაძლებელია რამდენიმე პასუხის მონიშვნა)
 - a. ემკარი
 - b. პიროპლაზმოზი
 - c. სხვა: _____
12. უხდით თუ არა მწყემს თანხას ძროხების პატრონობისთვის?
- a. არა
 - b. დიახ
 - i. წელიწადში რამდენი თვის განმავლობაში?
 - ii. ღირებულება თითო ძროხაზე, მთელი სეზონის განმავლობაში?
13. ყიდულობთ თუ არა ზაფხულში დამატებით საკვებს, ან საკვებ დანამატს თქვენი ძროხებისთვის?
- a. არა
 - i. წარსულში თუ გიყიდიათ?
 - a. არა
 - b. დიახ
 - i. რა იყიდეთ? _____
 - ii. რატომ აღარ ყიდულობთ? _____
 - b. დიახ
 - i. რა ტიპის საკვები ყიდულობთ? _____
 - ii. რამდენ კილოგრამს ყიდულობთ ერთ ძროხაზე ერთი კვირისთვის? _____
14. ყიდულობთ თუ არა ზამთარში დამატებით საკვებს, ან საკვებ დანამატს თქვენი ძროხებისთვის?
- a. არა
 - i. წარსულში თუ გიყიდიათ?
 - a. არა
 - b. დიახ
 - i. რა იყიდეთ? _____
 - ii. რატომ აღარ ყიდულობთ? _____
 - b. დიახ
 - i. რა ტიპის საკვებს ყიდულობთ? _____
 - ii. რამდენ კილოგრამს ყიდულობთ ერთ ძროხაზე ერთი კვირისთვის? _____

**MicrolInsurance
Centre at Milliman**



საკონტაქტო ინფორმაცია

მაიკლ მაკკორდი
michael.mccord@milliman.com

კეტი ბიის
katie.biese@milliman.com

წინამდებარე დოკუმენტში მოცემულია პირუტყვთა სიკვდილიანობის კვლევის შედეგები. აღნიშნული კვლევა ჩატარდა მილიმანის მიკროდაზღვევის ცენტრის მიერ საქართველოს ფერმერთა ასოციაციასთან თანამშრომლობით, მილიმანის პროექტის ფარგლებში "რისკების მართვა სოფლის განვითარებისთვის". აღნიშნული პროექტი ფინანსდება სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) გრანტის მეშვეობით. IFAD-ი ახორციელებს ინვესტიციებს სოფლის მოსახლეობისთვის, ახდენს მათ გაძლიერებას სიღარიბის დაძლევის და სასურსათო უსაფრთხოების ზრდის მიზნით, ნუტრიციის გასაუმჯობესებლად და მდგრადობის გასაძლიერებლად. 1978 წლიდან IFAD-მა 22.4 მილიარდი აშშ დოლარი გამოყო გრანტების და დაბალპროცენტული სესხების სახით პროექტებისთვის, რომელთა მიზნები, შეფასებების თანახმად, 512 მილიონი ადამიანია. IFAD-ი არის საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი და გაეროს სპეციალიზირებული სააგენტო, რომელიც დაფუძნებულია რომში, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრთა ცენტრალურ ქსელში.

წინამდებარე ანგარიში ყურადღებას ამახვილებს იმ ძირითად ფაქტორებზე, რომლებიც გასათალისწინებელია საქართველოში მცირე მერძევე ფერმერთათვის ეფექტიანი დაზღვევის შესაქმნელად. კვლევაში მოცემული ინტერპრეტაციები წარმოადგენს ავტორების მოსაზრებებს იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა მოხდეს მონაცემებზე დაყრდნობით პროდუქტის შემუშავება. შესაბამისად, აღნიშნული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორებს და არა მილიმანს და IFAD-ს. მილიმანის მიზანი არ არის რაიმე სახით სარგებლის მიღება მოცემული შეთავაზებიდან და არ იღებს არანაირ ვალდებულებას ან პასუხისმგებლობას სხვა მხარის წინაშე, რომელიც მიიღებს და გამოიყენებს წინამდებარე დოკუმენტს. ანგარიშში წარმოდგენილი ანალიზის ჩატარებისას, კვლევის ჯგუფი და ავტორები დაეყრდნენ საქართველოში გამოკითხული მერძევე ფერმერებისგან მიღებულ ინფორმაციას. თუ მონაცემები, ინფორმაცია ან ვარაუდები არის არაზუსტი ან არასრული, წინამდებარე ანალიზის შედეგები ასევე შესაძლოა იყოს არაზუსტი ან არასრული.

ყველა უფლება დაცულია. წინამდებარე დოკუმენტში მოცემული მასალები წარმოადგენს ავტორების მოსაზრებებს და არ უნდა იყოს აღქმული როგორც მილიმანის შეხედულებები. მილიმანი არ ახდენს ინფორმაციის დამოწმებას და არ არის ინფორმაციის სიზუსტის და სისრულის გარანტი. მოცემული ინფორმაციის გამოყენება ნებაცხოვლობითა და მასზე დაყრდნობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ხორციელდება ინფორმაციის სიზუსტისა და სისრულის დამოუკიდებელი შეფასება. აკრძალულია მასალების რეპროდუქცია მილიმანის მხრიდან მიღებული თანხმობის გარეშე.